

TDK Híradó

2005. Március

*Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam-
és Jogtudományi Kar Magyar Állam- és
Jogtörténelmi Tanuszték Tudományos Diákkörének
folyóirata*

A TDK működése 2004-2005 őszén

Riport Dr. Tóth Bélával

*Sopron – egy város, amely többször
bizonyított*

Érdekességek a korai királykoronázásokról

*„Perorvoslati rendszer akkor és most” – Az
1896-os Bp. szabályai és a jelenlegi
problémák*

Vitéz Nagybányai Horthy Miklós – 1. rész

A filmvilág elkényeztetett gyermeke: Oscar

Csodálatos Júlia

A TDK tavaszi programja

Tisztelt Olvasók!

Atavaszi szemeszterben ismét jelentkezik a TDK Híradó, a régi formájában, de új tartalommal. Remélem mindenki sikeresen átvészelte első vizsgaidőszakát, gondolok itt arra, hogy olvasóink többsége elsőéves hallgató. Ezúton is szeretnék mindenkinek gratulálni! Aki velünk tart a továbbiakban is, annak még az előző félévnél is színesebb, változatosabb programokkal tudunk szolgálni. Azok számára, akik újonnan csatlakoznak kis társaságunkhoz, izelítőt nyújtunk mindazokból, amelyekből kimaradtak. Ezen túlmenően mindenki számára hasznos lehet, ha többet is megtud a TDK működéséről, azon oldaláról, amelyekbe a TDK ülések nem nyújtanak betekintést.

Tavaszi kezdő számunkban folytatódnak már ősszel megismert rovataink. Márciusi riportalanyunk dr. Tóth Béla, a Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanszék könyvtárosa, nyugalmazott levéltáros, aki ebben a félévben kutató munkát is igénylő fakultatív előadást tart. Magyarországi utazásunk következő állomása, Sopron, megtudhatjuk, miért is kapta a „hűség városa” nevet. Két részben közlünk portrét a történelem egyik nagyon ellentmondásos személyiségéről, Horthy Miklósról, amelynek első része ebben a számunkban olvasható.

Kultúra-rovatunkat kicsit kiszélesítettük az idei Oscar-díj átadás alkalmából. Rövid összeállítást közlünk a díj történetéről, bár nem jogtörténet, de talán sokak számára kevésbé ismert, hogyan is alakult ki ez az évente, immár hagyománnyá váló, rangos, szakmai elismerés. Ennek kapcsán ejtünk szót az idei év magyar érdekeltségű alkotásáról, a Csodálatos Júlia című filmről.

Mindenkinek jó munkát kívánok az elkövetkezendő hónapokra és remélem mind többen csatlakoznak a TDK népes táborához!

Mohácsi Barbara

Az ELTE ÁJK Magyar Alkotmány- és Jogtörténet Tudományos Diákkörének működése a 2004/2005-ös tanév őszi szemeszterében

Írta: Pafféri Zoltán

Tanszékünk tudományos diákköre több mint 30 éve folyamatosan működik. Szervezését *Mohácsi Barbara* tdk titkár végzi, a demonstrátorok segítségével, jelenleg *dr. Képes György* tanársegéd patronálásával. Tevékenységi körünk az OTDK helyi fordulójának koordinálására és a tanszéki diákélet szervezésére terjed ki, ez utóbbi tevékenységfajta alkotja feladataink törzsét: a tdk ülések megszervezését és a TDK Híradó című folyóirat szerkesztését.

A jogtörténeti diákkör két okból is speciális helyzetben van: egyrészt az elsőéves hallgatók velünk találkoznak először egyetemi tanulmányaik során, így meghatározó elemei vagyunk a tudományos diákélettel kapcsolatos kép kialakításában, másrészt a tantárgy alapozó jellege és kétszemeszteres oktatása elvileg behatárolja az általunk megszólítandók körét.

A TDK ülései:

Rendezvényeink látogatottsága az előző három évhez viszonyítva folyamatosan növekszik, mára a rendes üléseken átlagosan 45-50 fő vesz részt, ebből 15-20 fő az állandó résztvevő. A tudományos diákkör funkciója nem csak az ismeretterjesztésre terjed ki, hanem az elsős hallgatóknak alternatívát nyújt a tömegképzés korában egy szűkebb, baráti csoportban való részvételre, ahol a felsőévesek tapasztalataik és információk átadásával segítik őket, amelyekkel könnyebb eligazodni az egyetemi életben. A jogtörténet iránti mélyebb érdeklődést a törzstagok számának növekedése jelzi; rájuk lehet alapozni a tanszéki demonstrátorok és a jövőbeni kutatók utánpótlását.

A 2004/2005-ös tanév őszi szemeszterében hat rendes és három kihelyezett ülést szerveztünk, eredetileg tudatos tematikával, amitől azonban a tdk titkár személyében beállt változás következtében eltértünk. Az évnnyitó megbeszélést követő előadásokon *dr. Mezey Barna* tanszékvezető egyetemi tanár a középkori tömlöcökről, majd *Pap Sándor* tdk titkár a börtönrendszerekről és *dr. Horváth Attila* docens a börtöntetoválásokról tartottak előadást. Az ezeket követő alkalmakkor *dr. Képes György* tanársegéd az amerikai elnökválasztások rendszerét és történetét és *dr. Tóth Béla* nyugalmazott főlevéltáros a levéltárban történő kutatás rejtelmait ismertette az érdeklődőkkel. A kihelyezett üléseket rendkívüli érdeklődés övezte, előadásonként 60-70 főre kellett korlátozni a létszámot. A SOTE Élettani Intézetében igazságügyi-orvosszakértői boncoláson vettünk részt, a Terror Háza Múzeumban *dr. Horváth Attila* vezetett minket körbe, a Művész Art moziban, pedig zártkörű filmvetítést szerveztünk, ahol A Temetetlen Halott című film megtekintését követően *dr. Zinner Tibor*, a Legfelső Bíróság főosztályvezetője az 1956 utáni koncepciós perek, és a Nagy Imre-per részleteit tárta fel előttünk. Ez utóbbi előadás egy közel két órás, tanulságos beszélgetéssel zárult. A szemeszter utolsó tdk ülésén a tanszék öt demonstrátora osztotta meg vizsgaidőszakkal kapcsolatos tapasztalatait, az első félévüket záró hallgatókkal.

A bővülő érdeklődésre építve a következő szemeszterben a tdk működését átalakítjuk: a mindennapi feladatok ellátásának megkönnyítésére egy működési szabályzatot tervezünk létrehozni, illetve az előadások tematikáját

átalakítani: két-két büntető- és magánjogi előadást, egy közigazgatás-tudományt, valamint ezekhez kapcsolódóan egy Parlament- és börtönlátogatást. További újdonságként - régi hagyományokra alapozva - egy vitakört is szervezünk: a szemeszter elején, a tanszék honlapjára előzetesen elhelyezett irodalom alapján a tédékások egy megadott témakörben felkészülhetnek, és tanárainkkal együtt ezt megvitatják. A diákkörhöz kapcsolódóan két szeminárium is indul: *dr. Tóth Béla* Jogtörténeti kutatás a levéltárban címmel indít fakultatív előadást. E tárgy keretében a Fővárosi Levéltárba látogatnak el a hallgatók, ahol az első kutatás elkezdéséhez vagy akár az évfolyamdolgozat elkészítéséhez kaphatnak támpontokat a tanár úrtól. A legjobbaknak az intézmény, kutatási lehetőséget biztosít. A másik fakultáció a nyáron megrendezendő rothenburgi konferenciára kerülő dolgozatok elkészítéséhez nyújt segítséget, és egyúttal itt történik a megfelelő munkák kiválasztása is. Mindkét előadás a tanrendben meghirdetett, kreditpontot érő kurzus lesz.

A TDK Híradó:

Havonta megjelenő belső terjesztésű folyóiratunkat három évtizedes hagyomány folytatásaként indítottuk ismét útjára októberben és decemberig három számot jelentettünk meg. A lapot Mohácsi Barbara tdk titkár szerkeszti, a cikkeket és tanulmányokat demonstrátorok írják. A következő szemeszterben szeretnénk ismét bevonni a tédékásokat is a munkába. Minden számban bemutatunk egy-egy tanárt a tanszék munkatársai közül.

OTDK helyi forduló:

Az Országos Tudományos Diákköri Konferencia helyi fordulóját az egyetemi diákkörök szervezik meg. Az idei évben a Nemzetközi Magánjogi Tanszékkal közösen tartottuk karunk válogatóját. A magyar jogtörténeti tanszékről az alábbi dolgozatok jutottak tovább: *Ábel Csaba:*

Cum viribus unitis, Integrációs törekvések a közép-európai alkotmánytörténetben; Kiss Bernadett: A somlói bortermeles jogi szabályozása a kezdetektől napjainkig; *Frey Dóra:* A szabadságvesztés-büntetés kezdetei Magyarországon és a német területeken; *Lovas Lilla:* Személyhez fűződő jogok a két világháború közötti szerzői jogban; *Beke-Martos Judit:* Az Erzsébet-királyné gyilkosság jogtörténeti aspektusai, különös tekintettel a Lucheni-perre; *Mohácsi Barbara:* A büntetőtörvénykezés és a büntetés-végrehajtás Debrecenben a 18-20. században, különös tekintettel a Debreceni Királyi Törvényszéki fogház működésére.

Kapcsolatok:

Diákkörünknek nem csak egyetemen belüli kapcsolata van, más diákkörökkel, hanem – a tanszék kapcsolatain keresztül – a jénai egyetem jogi karának hallgatóival is érintkezünk minden évben, egy közös szemináriumon. Évenként váltakozik a helyszín, és a téma. Egyszer Németországban, egyszer itthon találkozunk. Az előadásokon diákok adják elő a saját maguk által kutatott anyagokat, német nyelven.

Ebben az évben alapította Bathó Gábor demonstrátor az Angol-Magyar Jogtörténeti Kollégiumot, melynek fő célkitűzése a tanszék angol nyelvű kapcsolatainak kiépítése. Ennek keretén belül előadókat hívunk meg, hogy a common law rendszerét mutassák be hallgatóinknak.

A diákkörünk működése tanáraink és tanszékünk titkárnője, Magyariné Horváth Ágnes önzetlen segítségével nem valósulhatna meg, akik minden segítséget megadnak nekünk. A folyamatos munkához az anyagi forrásokat pályázatok útján szerezük be.

A diákkör azonban nem létezne hallgatók, a „tédékások” nélkül, akik hétről-hétre, este hatkor megjelennek üléseinken, és friss lelkesedéssel ösztönöznek bennünket a további munkára.

Riport Dr. Tóth Bélával, tanszékünk könyvtárosával, az Országos Levéltár nyugalmazott főigazgató-helyettesével

Készítette: Beke-Martos Judit és Pafféri Zoltán

Név: Dr. Tóth Béla

Születési hely, idő: Debrecen, 1940

Családi állapot: nős, két gyermeke van és két unokája

Tanulmányok: KLTE (Debrecen) magyar-történelem népművelő szak

Munkahely: ELTE ÁJK Magyar Jogtörténeti Tanszék mb. könyvtáros

Kedvenc étel-ital: „Ilyen nincsen, feleségem nagy bánatára. Az étkezés lényege, hogy az ember fennmaradjon.”

Kedvenc színész: Pécsi Sándor, akit személyesen is ismert, és aki színészként is igaz ember tudott maradni

Kedvenc film: Az emberi sors, Bondarcsuk filmje

Kedvenc zene: dzsessz

Kedvenc író: Kodolányi János

Gyűjt-e valamit: képeslapokat gyűjtött, amelyek nézegetése közben az ember bejárhatja az egész világot; gyűjteménye közel 35000 darabból állt.

A Tanár Úrral, vagy ahogyan a tanszéken mi demonstrátorok szólítjuk, Béla bácsival, egy fakultációja után találkoztunk, a tanszéken, egy februári, fehér délutánon. Az Eckhart-szeminárium kincsekkel teli, barna szekrényei között beszélgetünk, a tanszék könyvtárában, amely az ő itteni birodalma.

Kedves Tanár úr!

Hogyan került kapcsolatba a tanszékkal?

Mezey Barnával való ismeretségemnek köszönhetem, hogy itt vagyok. 1992-ben, a Magyar jogtörténet forrásai című szöveggyűjtemény megalkotásakor hívtak ide, ekkor a neoabszolutizmus-kori Erdély történetét kutattam. Később, 1994-től '97-ig ebben a témában fakultációt, akkori nevén speciális kollégiumot is tartottam, majd nyugdíjazásom után, 2003-ban jöttem vissza a tanszékre megbízott könyvtárosként.

Ezek szerint Tanár úr nem jogász?

Nem, nem vagyok. A debreceni egyetemen végeztem magyar-történelem és művelődésszervező szakon, majd visszakerültem az intézménybe, és iskolatörténetet kutattam, főképpen a Ratio Educationistól az Eötvös-féle népiskolai reformig tartó időszakra helyezve a hangsúlyt. A népműveléssel, annak tudományos hátterével is foglalkoztam. A hetvenes évek második felére elismerték munkásságomat. Országsszerte tartottam előadásokat, így tetszettem meg az akkori korifeusoknak, akik a kulturális minisztériumba invitáltak. Ehhez nem volt kedvem, azonban a frissen megszervezett Pest Megyei Könyvtár főigazgatói posztját elvállaltam. 1982-ben, egyetemi adjunktusként hagytam el Debrecen. A feleségem részéről ez nagy áldozat volt, hiszen le kellett mondania a főiskolai munkájáról, de a jobb feltételek miatt mégis elköltöztünk Szentendrére.

Hogyan került a könyvtárból a levéltárba?

A permanens művelődés szakértőjeként a reformok híve voltam. Volt, aki úgy tisztelt meg: vagy miniszter leszek, vagy börtönbe kerülök nézeteim miatt. Folytatva elméleti munkámat, 1987-ben lehetőséget kaptam az elképzeléseim gyakorlati megvalósítására, így a művelődési minisztérium közművelődési osztályának főosztályvezető-helyettese, majd '90-től főosztályvezetője lettem. Ekkor módom nyílt bizonyos pozitív változtatásokra. „Megfordítottam” az akkori irányzatot, hiszen a művelődési házak, könyvtárak központosított működésre kaptak a támogatást, az egyedi igények felmérése nélkül. Az egész országot feltérképező szociológiai felméréseimet, amelyet magányos farkasként – mint ahogyan általában dolgozom – készítettem el az évek folyamán, felhasználtam és az egyéni igények figyelembevételével az egész társadalmat és annak minden rétegét lefedő, általános művelődési kínálatot hoztunk létre a helyi egységek segítségével. Egy „egyéni szabott”, minden igényt kielégítő közművelődési rendszert sikerült létrehozni, amelyet a költségvetés is emelt összeggel támogatott. Ezt tekintem életem legnagyobb sikerének és egyben kudarcának is, hiszen anyagi okok miatt, egy éven belül le kellett bontani az egész rendszert. Ezek után, 1992-ben mentem az Országos Levéltárba, ahol előadóként kaptam állást.

Mivel foglalkozott a levéltárban?

Folytattam történeti és művészettörténeti kutatásaimat, itt kerültem a neoabszolutizmus közelébe. Idővel osztályvezetőként, majd a levéltár főigazgató-helyetteseként az intézmény vezetésében vettem részt, innen mentem nyugdíjba 2003-ban. Emellett folyamatosan oktattam az ELTE tanárképző szakán művelődésszervezést, tanítottam iratkezelői tanfolyamokon és itt, a jogi karon.

Melyek a főbb kutatási területei?

A disszertációmát iskolatörténetből írtam, majd az erdélyi neoabszolutizmussal foglalkoztam. Művelődéstörténetet tanítottam az egyetemen, ehhez a diákat magam „gyártottam”. A művelődésszervezésről, az imént már beszéltünk. A történelem, a jogtörténet csak a kor társadalmi, politikai és személyi hátterével, az uralkodó miliővel együtt érthető meg, csak ezekkel az összefüggésekkel együtt vizsgálható; munkám során mindezt igyekeztem figyelembe venni.

Az iskolatörténeti kutatásaimhoz vissza kell még térnem, mert két levéltári doboznyi cédulám van egy kuriózumról, a nyírbátori minorita iskoláról, ahol 1750-90 között magas szintű képzés folyt és Európa minden területéről voltak diákjai. Sajnos elfoglaltságaim egyelőre nem engedik, hogy időt szakítsak erre.

Milyen elfoglaltságai vannak nyugdíjasként?

Minden nap este fél tízig dolgozom. Kedden és csütörtökön a tanszéken vagyok, a könyvtárt tartom rendben és szerkesztem a Jogtörténeti Szemlét. Legutóbb, Trócsányi Zsolt, levéltáros az erdélyi jogtörténetet feldolgozó kiadatlan kéziratát szerkesztettük Mezey Barnával. Én készítettem a névmutatókat, a bibliográfiát, Trócsányi monográfiáját, és végeztem el a tanulmányok magyarítását, hiszen már a húsz évvel ezelőtti nyelvezet is más, mint a mai tudományos stílus. Az utóbbi tíz évben részt veszek a Révai Új Lexikon szerkesztésében is. A lexikon huszadik századi folytatása az anyag, amely csak a magyarsággal, a mai és az egykori Magyarországgal foglalkozik. Évente két kötet jelenik meg, idén a tizenötödiknél tartunk. Együtt a településtörténeti részek anyaggyűjtője és leírója vagyok, így tizenötezer település történetét kell feldolgoznom, A-Zs-ig.

Van Tanár úrnak emellett szabadideje?

Szerintem egy rendezett életbe minden belefér. Este fél tíztől tizenegyig olvasok, rendben tartom a kertemet otthon, színházba járok, és még a nagyobbik unokámmal is jut idő az érettségire való felkészülésre.

A gyermekei mivel foglalkoznak?

Két felnőtt lányom van, mindketten elfoglalt emberek. A nagyobbik, tanítóként a családi hagyományokat folytatja, hiszen édesanyja hivatását választotta. Ő két fiúunokával áldott meg. A kisebbik lányom, pedig filmrendező-operatőr szakon végzett a Filmművészeti Főiskolán. Az idei Filmszemlén sikeresen szerepelt a Szent László Kórház csontvelő-átültetéseiről szóló dokumentumfilmje.

Kik voltak a meghatározó személyek az életében?

Mint minden fiúnak, elsősorban nekem is az apám. Elsőgenerációs értelmiségi volt; gyermekként minden nap, hóban-fagyban, huszonnyolc kilométert gyalogolt szülőfalujából Kisvárdára, csak azért, hogy tanulhasson. Az egyetemen végig kitűnő volt, ösztöndíjat kapott, még Angliába is kiküldték nyelvet tanulni. A debreceni Református Kollégiumban volt magyar-latin szakos tanár. Lefordította Lucretius: De rerum natura c. munkáját. Még nyolcvanhét évesen, egy héttel halála előtt is tanított, Debrecen díszpolgárává választotta. A munkaszeretete és a kitartás az, amely például szolgál előttem mind a mai napig.

A másik ember, aki hatott rám, az egyik egyetemi tanárom, Durkó Mátyás. Minden embert tisztelt és személyre szabottan foglalkozott mindenkivel. Ő hívta életre a népművelés tanszéket. Gondolatait folytatva alakult ki az elképzelésem a népművelés megreformálásáról.

Végül engedje meg, Tanár úr, hogy megkérdezzem: mit tart az életben a legfontosabbnak?

A tisztesség a legfontosabb dolog, még ha hátrányom is származik belőle. Az egyik szemináriumomon volt egy vita az ügyvédek mentalitásáról, ahol én a tisztességet és az igazsághoz való hűséget helyeztem előtérbe, a minden áron való győzelemmel és pénzzel szemben; voltak diákjaim, akik másképpen gondolkodtak. Tisztességesnek kell lenni, hogy az ember minden este nyugodt lélekkel tudjon lefeküdni. Nekem ez sikerült.

Ez a mondat, amely Béla bácsi mindig nyugodt, mély hangján hangzott el, körbelengte a termet. A beszélgetést be kellett fejeznünk, a Tanár úrnak mennie kellett Szentendrére dolgozni, és időben el kell indulni, hogy az ember hóesésben pontosan megérkezzen. Ez is a tisztesség része.

Városok jogtörténeti szempontból: Sopron-egy város, amely többször bizonyított

Írta Lenkovics Judit

Sopron vidéke évezredek óta lakott terület, valószínűleg már a paleolitikumban letelepedett arra felé az ember. Feltételezések szerint a földvár első lakói illírek voltak, s Sopron római neve is illír eredetű lehet. A jelentős kelta népességet, mely i. e. 80-60 körül jelent meg a Kárpát-medence nyugati határainál, időszámításunk kezdete körül a római birodalom légioi szállták meg. A borostyánkőút kiépülésével a területet bekapcsolták a birodalom vérkeringésébe, hiszen a Rómából induló út Aquileiát érintve Carnuntumba vezetett. Ezt az ősi útvonalat már a bronzkorban használták, Észak-Európát kötötte össze a Földközi-tengerrel és Bizánccal.

Az I. század elején telepedett le a mai Sopron területén egy csoport, amely kereskedőkből és veteránokból állt. A század második felében az idősebb Plinius „oppidum Scarbantia Julia” néven említi a kialakult városkát, amely azonban már Vespasianus császár uralkodása (i. sz. 69-79) alatt municipium lett, s neve Municipium Flavium Augustum Scarbantia. A IV. században már népes őskeresztény gyülekezet volt Scarbantiában, s a város később püspöki székhely is lett. A IV. század végén, az V. század elején vége szakadt a viszonylag nyugalmas, jómódú életnek. A pannóniai települések egymás után ellenséges támadások áldozatai lettek, s ezek a pusztító harcok Scarbantiát sem kímélték. A pusztuláshoz még a 465. évi nagy földrengés is hozzájárult. A VI. század végén szűnt meg a városi élet, mire a honfoglaló magyarok a X. században elérték ezt a vidéket, a város neve már rég feledésbe merült.

A XI. század elejére alakult ki a magyar királyi hatalom képviselőjének, a megyéspánnak a székhelye. A XII. században a királyi megye helyét a nemesi vármegye foglalta el. Több évtizeden keresztül folytak küzdelmek II. Frigyes és II. Ottokár osztrák herceg ellen, s 1273-ban árulás útján Ottokár kezére jutott a vár. Noha ő az előkezők gyermekeit túszként magával vitte, Sopron mégis megnyitotta kapuit az odaérkező IV. László előtt; a király ekkor hűsége jutalmául szabad királyi város helyé, azaz várossá nyilvánította.

Sopron a XV. századra országos jelentőségű várossá fejlődött a hét szabad királyi város egyikeként. 1440-ben Bártfával, Eperjessel, Kassával, Nagyszombattal, és Pozsonnyal megkötötte a hét szabad királyi város szövetségét. Ugyanebben az évben Albert király özvegye, Erzsébet a csecsemő V. Lászlóval ide menekült udvartartásával együtt. Erzsébet királyné a várost a szíves vendéglátás ellenére 1441-ben elzálogosította III. Frigyes német királynak. S noha a szabad királyi városok szövetsége tiltakozott, csak Mátyás királynak sikerült 1463-ban Sopront Frigyesről visszaváltani.

Mátyás halála után az elhatalmasodó feudális anarchia a várost és környékét sem kímélte: csaknem az egész vármegyét a Kanizsai, majd az Ostffy család tartotta kezében. Magyarországon először Sopronban jelentkezett a reformáció 1524-ben, s bár ekkor a Fő téren a hóhér nyilvánosan elégette a megtalált lutheránus könyveket, iratokat, térhódítását megakadályozni már nem lehetett. 1529-ben Sopron határainál megjelent a török, majd a későbbi magyar törekvéseket nem támogatták, Bécs közelsége fenyegetésként hatott. A soproni országgyűlés fordulópontot jelentett a

Habsburgokkal való viszonyt tekintve, 1681-ben I. Lipót (1657-1705) itt mondott le a nyílt abszolutizmusról, visszaállította a rendi alkotmányt, ismét nádort választhattak, valamint a protestánsok szabad vallásgyakorlata is megvalósult. Számos városi rendelkezés hatására erőteljesen gyarapodott a lakosság és annak jogai: 1775-től a polgárjog megadásának nem volt feltétele a háztulajdon, 1840-től kezdve az 1526-ban elűzött zsidók újra letelepedhettek Sopronban.

Az 1848-49-es szabadságharcban a város nem játszott szerepet: 1848 decemberében Windischgrätz seregei megszállták. A vármegye területén is csak egy komolyabb ütközet volt, Kmety György győzelme Csorna mellett 1849. június 13-án. Az 1849 októberében kiadott császári rendelet a vármegyék helyett dunántúli kerület felállítását rendelte el, az új kerület székhelye Sopron lett, itt intézték 9 korábbi vármegye rendőri és katonai igazgatását, pénzügyeit. Az első világháborút lezáró osztrák békeszerződés mintegy 4500 km²-nyi, 350 ezer lakosú terület Ausztriának történő átadását rendelte el három várossal – Ruszttal, Kismartonnal, és Sopronnal – együtt népszavazás nélkül. A népszavazást a nemzetiségi viszonyok – 68% német és csak 18% magyar – nem tették szükségessé. Döntéssel az egyik vesztes országot gyarapították a másik kárára, mivel Ausztriát ezzel akarták kárpótolni az Anschluss tilalmaért, és végleg le akarták söpörni az asztalról a szláv korridor tervet.

A békeszerződéssel szemben többször Arobbant ki fegyveres ellenállás, Prónay és Héjjas honmentés ürügyén rémuralmat vezettek be. 1920. október 4-én, Felsőőrön kikiáltották az ún. Lajtabánságot élén Prónay Pállal, talán a fehérterrorban játszott szerepét feledtetni akarván, egy ideig Doborján Pálnak hívatta magát. Ez a senki által el nem ismert állam október végén el is tűnt, néhány kiadott bélyeget és hivatalos lapjának két számát hagyva csak maga után. (1918 őszén az

osztrákok is foglaltak el a határ menti településeket, sőt Heanzenland néven egy önálló államot is kikiáltottak.) Della Torretta olasz külügyminiszter közvetítésével 1921. október 11-13-a között tárgyalóasztalhoz ült Bethlen István és Johannes Schober kancellár. A Velencében aláírt jegyzőkönyv a felkelők eltávolítása fejében népszavazást helyezett kilátásba Sopronban és környező nyolc községben. Az 1921. december 14, 15, 16-án lezajlott szavazáskor a voksolók 2 színes lapot kaptak a szavazatszedő bizottságtól. Ha valaki Magyarországra akart szavazni, úgy épen tette borítékba a kék lapot, és eltépte a sárgát. A szavazólapon magyarul, németül és horvátul szerepelt a két ország neve. A kék cédula vékony papírból, a sárga vastag kartonból készült- egyrészt a vakok miatt, másrészt mert így az, „exit pollt” készítő jó hallású főiskolások majdnem pontosan becsülhették meg a várható eredményt, hiszen Ausztria kartonja „hangosan reccsent”. Az eredményt 1922. január 1-jén hirdették ki: a választásra jogosultak 90 százaléka szavazott érvényesen, ebből 72 százaléknál nagyobb arányban Magyarország mellett. A magyar országgyűlés 1922. évi XXIX. tc.3.§-ában megengedte Sopron városának, hogy Civitas fidelissima (a leghűségesebb város) felírással egészítse ki az 1622-ben kapott barokk címert. 1992-ben az Aula című folyóirat névtelen nacionalista szerzője így vélekedik: „Die» Civitas fidelissima «... eine» Civitas schwindelissima «”(a leghűségesebb város voltaképpen a legszélhámosabb város). Illyés Gyula szerint viszont Sopron „kitörölhetetlen nyomot hagyott ezzel a nemzeti tudatban”.

Érdekességek a korai királykoronázásokról

Írta: Kiss Bernadett

A magyar állam története során a koronázási jelvényeknek mindig fontos szerep jutott. E jelvények csoportjába a koronán kívül a jogar, a palást, az országalma, a lándzsa és a kard tartozott. Az uralkodás e szimbólumait a koronázási szertartás során vehette át a mindenkori magyar király.

A magyar koronázási szertartás, amely a kora középkorban fejlődött ki, három feltétel egyidejű teljesítéséhez kötötte a koronázás érvényességét: Az esztergomi érseknek a székesfehérvári bazilikában Szent István koronájával kellett elvégeznie. A szertartás egyik leglényegesebb eleme a koronának a király fejére való ráhelyezése volt, azonban a királyavató szertartás részét képezte az uralkodó formális megválasztása, a szentelt olajjal való felkenése és a további felségjelvények birtokba vétele.

A középkor szellemiségének megfelelően, kezdetben az ószövetségi mintát követő felkenés volt a legjelentősebb elem. Az aktus bibliai előképét Saul és Dávid uralkodásra felkenése jelentette, de keresztény egyházi megfelelője is volt: a püspökké szentelés eljárása. A Karoling-uralkodók óta élő eljárásban a szentelt olajjal való felkenés azt szimbolizálta, hogy az uralkodói és a püspöki méltóság nem különült el egymástól élesen. Általa az uralkodó országának egyházán belül annak irányítója és védelmezője lett, és ez a Karoling-királyeszmé néven ismert nézetrendszer alapozta meg a világi uralkodók egyházpolitikai jogosítványait, amelyek ellen aztán a 10. században egyházi reformmozgalmak indultak.

István koronázásakor a keresztény országokban már többféle kialakult szertartásrend, azaz ordo alapján folytak a királyavatások. Ezek az ordók liturgiájukban, a használt felségjelvényeikben és az egyes részecselekmények sorrendjében is eltértek. Az első magyar királykoronázásról hiányosak a forrásaink, mégis elterjedt az a feltételezés, hogy a német-római császárok avatásakor használt mainzi ordót alkalmazták. Ugyanakkor Salamon koronázásakor (1058) a krónikák tanúsága szerint már az ún. Egbert v. Dunstan-ordót használták.

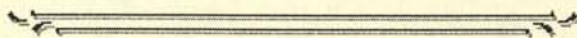
Érdekes tehát röviden áttekinteni a két Ordót. A Györffy György szerint István koronázásakor követett mainzi ordóban a felségjelvények átadása a következő: a kard után a jogart, végül a koronát adták át. Az uralkodói zászló viszont hiányzik a jelvények sorából, bár valószínűsíthető, hogy átadására a szertartás előtt, vagy esetleg a mainzi ordó elején került sor. A későbbi ábrázolásokból (pl. koronázási palást) és szövegekből egyértelműen kiderül az is, hogy István rendelkezett ezekkel a felségjelekkel, továbbá országalmával, jogarral, karpántokkal és gyűrűvel. Mi több, az István által vallott és követett eszmék is megfelelték a mainzi ordó által tükrözött államelméletnek, miszerint a királyság és az egyház egymás nélkül nem állhat meg, a királyság az egyház világi támasza, az egyház pedig a királyság erkölcsi-ideológiai támogatója. Az Egbert-ordót a 8. század közepén állították össze Angliában, Magyarországon először - nagy biztonsággal azonosíthatóan - Salamon koronázásakor hangzott el. A szertartáson használt jelvényegyüttesből a kard

hiányzik, és a liturgiában nagy szerepet kap az ótestamentumi Salamon és Dávid király- egyes feltételezések szerint ezért is választhatta András ezt a szertartásrendet fia koronázásához.

Az Egbert- ordó különös jelentőségre tett szert az Árpád- ház történetében, mivel a krónikák szerint elhangzott benne az „Esto dominus fratrum tuorum” (Légy ura fivéreidnek) imarészlet. A feljegyzések szerint a latinul nem tudó Béla herceg az

imát lefordította magának, és ez az esemény alapját képezte a kezdődő viszályok

nak. Maga a koronázási szertartás viszont az évszázadokkal és változásokkal dacolva az utolsó magyar király uralkodóvá avatásáig megőrizte kidolgozott liturgiáját és eszmei jelentőségét.

„Perorvoslati rendszer akkor és most” – Az 1896-os Bűnvádi perrendtartás szabályai és a jelenlegi problémák

Írta: Mohácsi Barbara

Az 1896-os Bűnvádi perrendtartást időben megelőzte az anyagi jogi kodifikáció, a Csemegi-kódex 1878-ban. Az új büntetőjogi kódex felvetette a büntetőeljárás egységes szabályozásának igényét. Maga Csemegi készített egy javaslatot 1882-ben *Magyar bűnvádi eljárás a törvényszék előtt* címmel. Ezt követte az 1888-as javaslat, amelyet hosszas átdolgozást követően 1895-ben kezdtek el tárgyalni és 1896. december 4-én szentesítette végül az uralkodó. Az 1896:XXXIII. tc. 1900. január elsején lépett hatályba.

A Bp. legnagyobb eredményei közé sorolják, hogy egységes eljárást vezetett be a bűnügyekben. A szabályozás a vegyes rendszert tükrözte, az eljárás előkészítő szakaszában a nyomozóelv, míg a tárgyaláson a vádelv érvényesült. A Bp. kezdeti munkálatai során az egyik vitás kérdést képezte a perorvoslati rendszer mibenléte. Bár a törvényszerkesztők egyfokú perorvoslati rendszerre törekedtek, a szokások és az 1869:IV. tc-vel kialakított négyes tagozódású bírósági szervezet (járásbíróság – törvényszék – ítélőtábla – Curia) miatt fenntartották a kétfokú perorvoslati rendszert, bár ténykérdésben valójában csak egyszeri jogorvoslatot engedélyezett a szabályozás. A perorvoslati rendszer kialakításánál az eljárás gyorsaságát, pergazdaságossági szempontokat vettek figyelembe, bár a 19. században fokozatosan előtérbe kerültek az egyének jogai is. Egyes nézetek szerint a kétfokú fellebbviteli rendszer, bár lassabb, de az egyén számára lehetőséget biztosít arra, hogy a másodfokú döntés ellen fellebbezhessen, és ne kelljen a bonyolultabb rendkívüli perorvoslatokhoz fordulnia

A Bp. szabályait 1949-ben helyezték hatályon kívül. Az ezt követő 1951:III. tc. bevezette az egyfokú perorvoslati rendszert. A további szabályozások során mindig felvetődött a perorvoslatok számának kérdése, amely a mai napig fontos probléma. Ezt a kérdést vizsgálva rájöhettünk, hogy miért is fontos a jogtörténet. Az 1998-as új büntető eljárási törvény megalkotói valójában nem tettek semmi mást, mint visszanyúltak a Bp. szabályaihoz és a kétfokú rendszer mellett érveltek, amelynek eredményeképpen megszületett a ma fennálló négyes bírósági rendszer, az ítélőtáblák visszaállításával (még a régi elnevezést is megtartották). Az azt követő években a 20. század eleji szabályozás alapján felvetődött az egyfokú fellebbezés ötlete, az eljárás egyszerűsítése és gyorsítása céljából. A mai büntetőeljárási törvényünk végül ez utóbbit választotta, de emellett megtartotta az ítélőtáblákat is, így átalakította a bíróságok munkamegosztását.

A perorvoslati rendszerek változásainak nagyon felületes bemutatása valójában arra példa, hogy milyen kapcsolat lehet a jogtörténet és a hatályos jog között. Vannak olyan megoldások, amelyek – kis túlzással – a mai napig is megállnák a helyüket, akár a hatályos jogi szabályozásban is. Ezek közé tartozik a Bp. is, amely az európai jogfejlődés szerves részét képezi, sőt egyes részeiben, például az egyéni szabadság biztosítása tekintetében még felül is múlja a nyugat-európai jogokat.

Vitéz nagybányai Horthy Miklós

1. rész – Nagybányai Horthy Miklós, a tengerész (1868-1918)

„Höher als Leben steht die Pflicht! – Az életnél előbbre való a kötelesség!”

Írta: Bathó Gábor

Vitéz nagybányai Horthy Miklós a XX. századi magyar történelem egyik legellentmondásosabban értelmezett személyisége. Van, aki számára az első magyar fasisztát, az elvesztett területekért ok nélkül küzdő irredentát, az országot a háborúba sodró gonoszt jelenti, és van, aki a tisztesség, a becsület, a magyar nemzettudat szobrát, a magyarság megmentőjét látja benne. A saját rendszere talán túlságosan felmagasztalta, reményt adott az egyes ember számára, ami a háborúban szertefoszlott. A kommunista rezsim viszont méltatlanul bánt vele, más színben tüntette fel azokat a tetteit, amelyekkel a magyarság előrejutását szolgálta. Ám ez a rendszer sem vitatta, vitathatta el katonaként szerzett érdemeit. Ezen írás első része, Horthy 1918 előtti életét mutatja be, mindazokkal az eseményekkel együtt, melyek kormányzóként hozott döntéseit befolyásolták.

A Horthy-család neve szerint eredetileg Szabolcs vagy Heves vármegyéből származhatott, ugyanis minkét területen van Hort nevű település. Valószínűleg a szabolcsi eredet az igaz, ahol már a középkor óta létezett egy székely település, és Debrecenben (amelyhez közel van Hort) a XVI. század végén feltűnt egy Horthy nevű család. A Horthyak 1635-ben nyertek nemességet II. Ferdinándtól, a nagybányai előnevet pedig 1697-ben használták először. Horthy életében fontos a család református vallása is. „A Nagyalföld szívében születtem. családi jószágunkon, a Szolnok megyei Kenderesen, 1868. június 18-án. Kertünk hatalmas öreg fái védték árnyékukkal ősi házunkat.” – kezdi életének történetét Horthy emlékirataiban. Édesapja

nagybányai Horthy István (1830-1904) és édesanyja dévaványai Halassy Paula (1839-1895) a kenderesi birtokon tevékenykedtek, kilenc gyermekük született, Miklós az ötödik volt közülük. A „meleg családi kört” már nyolcévesen elhagyta, Debrecenben, a református kollégiumban végezte az elemi iskola harmadik és negyedik osztályát, két bátyja társaságában, francia nevelőkkal. Gimnáziumba Sopronba, a Lahne intézetbe járt, ahol jól elsajátította a német nyelvet is. Tizennégy éves korában, 1882-ben a fiumei kadétiskolába jelentkezett szülei erős ellenérzéseinek dacára is. A szülői hozzájárulás megtagadásának oka az volt, hogy Horthy bátyja a hadapródiskola egy hadgyakorlatán halálos sérülést szenvedett. Ám édesanyja meggyőzte az igen szigorú és vonalas apát, hogy engedje fiának álmait megvalósítani, és így végül a 612 jelentkező közül kiválasztott 42 kadét közé nyert felvételt. Szeretettel és lelkesedéssel a tengerészet iránt mi sem mutatja jobban mint az, – ahogy emlékirataiban írja – hogy még mint Magyarország kormányzója is büszkén viselte a tengernagyi egyenruhát akkor, amikor nem csekély fájdalomra már régen nem létezett a cs. és k. hadiflotta. Az akadémiai nevelés négy éve igen szigorú volt, magas követelményekkel, ezt bizonyítja, hogy a kadétek harmada nem tudta befejezni azt. A tanulóévek elteltével Horthy megkapta hadapródi kinevezését, és a Radetzky nevű fregattára osztották be szolgálatra.

A Radetzkyvel körbehajózta Spanyolországot Károly István főherceg parancsnoksága alatt, aki XIII. Alfonz spanyol király unokaöccse volt. Később a Prinz Eugen, majd a Minerva,

1889-től, mármint sorhajózáslós a Taurus fedélzetén teljesített szolgálatot. Ezzel a hajóval az Oszmán Birodalomban fennálló bizonytalan helyzet miatt Isztambulban állomásozta a többi nagyhatalom hajóival együtt. Minden fiatal tengerésztiszt leghőbb vágya, hogy világot láthasson, hogy távoli világrészekre jusson el, ezért is fogadta örömmel Horthy 1892-ben a Saida korvettre való áthelyezését. Azt a két évet, melyet e hajón töltött élete végéig legszebb emlékei közé tartozott. Ezen idő alatt Polából (ma Pula, Horvátország) indulva járt Egyiptomban, Indiában, Ceylonban, Pakisztánban, Szingapúrban, Sziámban, Jáván, Ausztráliában, Új-Zélandon, a Salamon-szigeteken, Új-Guineában, Celebeszen és Borneón. A legkülönbébb megszokott vagy éppen teljességgel szokatlan tengerészkalandokban vett részt. Megismerkedett a meglátogatott országok kultúrájával, nyelvével, széleskörű műveltségre és új kapcsolatokra tett szert, de nem hanyagolta a szórakozást sem, elefánt-, tigris- és kenguruvadászaton, cápahalászaton is részt vett a legkülönbébb egyszerű vagy befolyásos személyiségek társaságában. Újabb szolgálatát a Boa nevű hajón teljesítette, járt Portugáliában, Spanyolországban, Németországban és Nagy-Britanniában. Majd az Artemisia nevű 150 éves vitorlásra képzett ki újoncokat Sebenicoban. Később tolmácsként működött közre a magyar és osztrák parlamenti delegációk munkájában, a haditengerészet költségvetését fordította magyarra.

E feladat teljesítése után szabadságára hazautazott. „Időközben harminckét éves lettem, és így házasodásra is gondoltam. Tulajdonképpen azonban azt éreztem, hogy tengerésztisztnek sohasem kellene megházasodnia. 'Tulajdonképpen' mondom, mert ez a meggyőződése az elviekben állásfoglalások közé tartozott, amelyek nyomában megismernek, mihelyt megjelenik ő: 'az igazi'.” – írja az emlékirataiban. Éppen a századfordulón

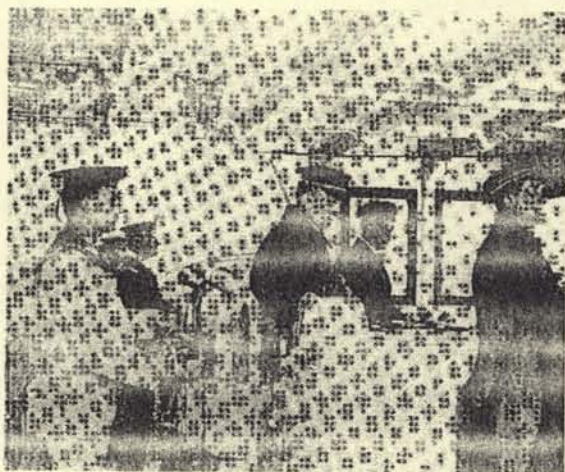
ismerkedett meg a miskolci farsangi bálon jószási Purgly Magdával (1881-1959), akivel 1901. július 22-én Aradon házasságot kötött. Polába költöztek, mind a négy gyermekük (Magdolna, Paula, István, Miklós) itt született. Ezek után a Kranich, Habsburg, St. Georg majd a Taurus nevű hajókon állomásozott Isztambul kikötőjében, egy nemzetközi flottában, a török konfliktus kezelése céljából. Itt ismerkedett meg Franz von Papen bécsi, majd ankarai nagykövettel, a Német Birodalom későbbi alkancellárával és Pallavicini János örgróffal, a Monarchia isztambuli nagykövetével és II. Abdul Hamid szultánnal.

Egy napon Isztambulba visszatérve Horthyt a közös hadügyminisztérium leirata várta, melyben azt kérdezték tőle, hogy vállalná-e Ferenc József császár és király mellett a szárnysegédi szolgálatot, melyre maga Montecuccoli gróf tengernagy, a tengerészeti parancsnok szemelte ki. Természetesen Horthy a felkérést elfogadta, habár sajnálta, hogy két és fél év után ott kell hagynia Törökországot. Majd néhány hónap múlva megérkezett a parancs: Ferenc József szárnysegédévé nevezte ki. Horthy Miklós volt az addigi első magyar szárnysegéd a császár oldalán, ezért különösen büszke és boldog volt kinevezése miatt. Nemcsak a császárral és a császári családdal (köztük Ferenc Ferdinánd főherceg trónörökösével és Károly Ferenc József főherceggel, a későbbi IV. Károllyal) volt érintkezésben, hanem a Monarchia egész felső vezetésével is szinte napi kapcsolatban állt, és megismerte a különböző erőviszonyokat a politikusok között. A szárnysegédek feladatköre mindent magába foglalt, ami a császár munkáját segítette. Mivel a császár igen korán kelő volt, ehhez a szárnysegédeknek is hozzá kellett szokniuk, Ferenc József előtt egy órával, már hajnali háromkor felkeltek, hogy munkáját előkészíthessék. 1909 és 1914 között, a háború kitöréséig tölthette be Horthy ezt a tisztséget, melyre még

negyven év múltával is szívesen emlékezett portugáliai száműzetésében. 1914. július 27-én kapta meg Horthy a behívóparancsot, amely mint sorhajókapitányt azonnali szolgálatra rendelte. Decemberben meglepetésére a Novara páncéloscirkálóra, a flotta legújabb és leggyorsabb hajójára nevezték ki parancsnoknak. Az ezen a hajón teljesített szolgálat mély nyomott hagyott Horthyban, a kenderesi kastély szalonjának falán egy festmény is megörökíti a tengert büszkén szelő Novarát. 1916-ig a Novara parancsnokaként nagy hőstettek fűződtek a nevéhez, különösen a Cattaroi-öbölben.

1 1916. november 22-én azonban hirtelen minden megváltozott, Ferenc József császár és király meghalt. Horthy részt vett a gyászünnepeken, majd az új, huszonkilenc éves uralkodó koronázásán is. 1917 elején visszatért a Cattaroi-öbölbe, a Novarára. 1917. május 14-én este futottak ki a hajók, Horthy legnagyobb tengerészbravúrájának végrehajtására az Otrantoi-szoros felé. Az olasz, angol és francia ellenséges flotta kétszeres túlerőben volt, Horthy még súlyos égési sérülései ellenére is a parancsnoki hidról irányította az eseményeket. A szorost, melyet az Adria déli kapujaként emlegettek, sikerült egy hosszú, nehéz, ám lovagias csata árán az ellenségtől megtisztítani. Ezután Horthyt a Prinz Eugen parancsnokává nevezték ki. Ezen a hajón a háború vége felé mindenütt jellemző felkelésekkel és zendülésekkel kellett megküzdenie, és erős kézzel úrrá is lett rajtuk. Ekkor már nyílt titok volt, hogy az uralkodó elégedetlen a flotta parancsnokával, Njegovan tengernaggyal. 1918. február 27-én az uralkodó Horthyt ellentengernaggyá és az osztrák-magyar haditengerészet parancsnokává nevezte ki. Ezzel Horthy 48 nála idősebb és magasabb

rangú tengerésztisztet előzött meg a rangsorban. Ám 1919 októberében a Monarchia hadserege és haditengerészete összeomlott, a hátország kifáradt, a katonák, elsőként a délszlávok, sorra tagadták meg szolgálatuk teljesítését. Az admirális október 30-án a következő üzenetet küldte IV. Károlynak: „A flotta és az erődítések, mint háborús eszközök eljátszották a szerepüket!”. Ennek hatására még aznap este elrendelte a teljes flotta átadását a Délszláv Nemzeti Tanácsnak. 1918. október 31-én Horthy Miklós (akkor már altengernagy) a Viribus Unitis zászlóshajó fedélzetén a Délszláv Nemzeti Tanács bizottságával felvette az átadási jegyzőkönyvet, majd örökre elhagyta a hajót. Ezután bevonták a parancsnoki és a birodalmi lobogókat. Ezzel a császári és királyi haditengerészet megszűnt. Horthy novemberben, már civilben, elhagyta Polát és hazaköltözött. „Úgy látszott, hogy az én pályafutásom is véget ért – írja az emlékiratokban. – A forradalomba keveredő Magyarországra visszatérve ugyan mi jó várhat rám?”

Kultúra-rovat:

A filmvilág elkényeztetett gyermeke: Oscar

Írta: Beke-Martos Judit

2005. február 27-én, vasárnap helyi idő szerint délután 5 órakor (magyar idő szerint hajnali 2-kor) kezdődött a filmvilág legrangosabb eseménye, az Oscar-díj kiosztása Los Angelesben. Mindenki, aki számít jelen van, és mindenki, aki jelen van, számít. Mégis honnan ered a díj, mióta tart ez a hagyomány és mivel magyarázható kiemelkedő jelentősége?

Az AMPAS:

1926-ban a kilenc vezető filmstúdió és öt szakszervezet aláírt egy Egyezményt (Studio Basic Agreement), amely a technikai feladatok terén egységes szabályokat hozott. 1927. január 11-én az MGM stúdió (Metro – Goldwin – Mayer Studios) nagyhatalmú vezetőjének, Louis B. Mayernek a javaslatára 36 neves rendező és színész gyűlt össze az Ambassador hotelben, Los Angelesben és megállapodtak a Filmakadémia létrehozásában. Az alapszabály március 19-én készült el, amely alapján az AMPAS (Academy of Motion Picture Arts and Sciences – Amerikai Filmakadémia) nonprofit, az ágazatot egyesítő érdekvédelmi szervezetként jött létre. Fő célja, hogy a filmipart támogassa, szervezze, fejlessze és segítse.

A kiemelkedő teljesítmények díjazása tehát csupán mellékes funkció lett. Mégis 1929. május 16-án a hollywoodi Roosevelthotel Blossom termében megrendezésre került az első díjátadás, amelyre 10 dollár volt a belépő és kb. 250-en vettek részt. Ettől kezdve minden évben ünnepélyes díjkiosztón jutalmazták az elmúlt év legjobbjait. Idén a 77. ilyen gálaestnek adott otthont a film fővárosa.

A díjak:

Az AMPAS jelenleg hatféle díjat ismer:

1. Általánosan ismert díj, hivatalos nevén **The Annual Merit Awards (Oscar)**, amelyet 23 kategóriában ítélnek meg a legkiválóbb teljesítményt nyújtó szakembereknek.

2. Külön díj van a technikai csúcsteljesítmények elismerésére: **The Scientific or Technical Achievement Awards**, amelyet külön gálán, kb. 2 héttel az Oscar díjkiosztót megelőzően adnak át.

3. **The Irving G. Thalberg Award**: olyan kreatív producer kaphatja, akinek a munkássága tartósan magas színvonalú.

4. **The Jean Hersholt Humanitarian Award**: olyan filmipari szakember részesülhet ebben a díjban, akinek a tevékenysége elősegítette az ipar működését.

5. **The Gordon E. Sawyer Award**: olyan szakembert jutalmazhat vele az Akadémia, aki a technika terén szolgált jelentős újításokkal.

6. **The Honorary Award**: a filmkészítésben vagy az Akadémia munkájában való aktív részvételt, illetve kiemelkedő életművet díjaz ezzel az Akadémia.

Oscar:

A szobrocskát az MGM stúdió fő díszlettervezője, Cedric Gibbons álmolta meg és az ő asszisztense, Frederic Hope készítette a belga márvány talapzatot, míg a teljes szobor kivitelezése George Stanley műve. A figura egy kétélű kardot a kezében tartó lovag, aki öt irányba ágazó filmszalagokon áll, amelyek a filmipar öt klasszikus szakmáját (színészek, írók, rendezők, producerek és technikusok) hivatottak szimbolizálni.

1930 óta a Southern California Trophy nevű cég gyártja a szobrot, közel 50 darabot évente. Sorszámozni csak 1949-ben kezdték ezeket, akkor is az 501-es

számmal. A szabvány szerint a díj 13,5 inch magas (azaz 33,75 cm) és 8,5 font nehéz (azaz kb. 3,825 kg). Bronzból készül és 24 karátos arany borítja a felületét. A II. világháború alatt műanyagból készültek a díjak, mivel a háborúhoz minden fémre szükség volt. A talapzatot 1945 óta márvány helyett fémből készítik.

A szigorú szabványok ellenére előfordultak speciális megjelenésű szobrocskák: egészen az 50-es évek közepéig a fiatal színészek a szobor kicsinyített mását kapták meg. Egy hasbeszélő, Edgar Bergen fából készült díjat kapott, amelynek mozgott az álkapcsa, és 1938-ban Walt Disney a Hófehérke és a hét törpe című rajzfilmjéért kapott a nagyszobor mellé 7 kicsikét is.

Honnan ered a becenév: Oscar?

Nem lehet pontosan tudni, hogy kitől ered az elnevezés. A legenda szerint Margaret Herrick, az Akadémia könyvtárosa az első munkanapján 1931-ben kijelentette, hogy a szobor kimondottan az ő Oscar nevű nagybátyjára hasonlít. Mások szerint azonban az Akadémia első női elnöke, a színésznő Bette Davis nevezte el így a figurát, mert úgy vélte, hogy hasonlít a férjére, Harmon Oscar Nelsonra. Mégis a többség úgy véli, hogy Sidney Skolsky nevű újságíró használta először az elnevezést, amikor 1934-ben Katherine Hepburn első díjáról írt. Az Akadémia 1939 óta használja a becenevet, amelyet azóta természetesen levédettek.

Titkosítás:

A híres mondat általában így hangzik: „And the Oscar goes to ...” és eközben a díj átadója, határozott mozdulattal feltépi a borítékot záró pecsétet, hogy felolvassa az addig mindenki számára ismeretlen nevet. 1940-ig előre ismert volt a díjazottak névsora. Azonban ebben az évben a ceremónia csupán éjjel 11-kor kezdődött, de a Los Angeles Times című napilap esti kiadása már háromnegyed 9-kor nyilvánosságra hozta a nyerteseket. Ekkor vezették be a

titkosítás rendszerét. Ez azt jelenti, hogy az Akadémia jelenleg hatezer tagja titkosan adja le a voksát, amelyet az erre illetékes tisztségviselők összesítenek, és az eredményt bezárják egy lepecsételt borítékba, amit csak a díj átadója nyithat fel. Ez a rendszer azonban a fent említett hatféle díjból csak az első kettőre igaz. A többi díj megítélése egyénileg történik, így azt előre nyilvánosságra hozzák. (Az idei gálán Roger Mayer, a Turner Entertainment Co. elnöke részesült a Jean Hersholt Humanitarian Award elnevezésű díjban és Sidney Lumet rendező kapott életmű díjat).

Fontos-e az Oscar?

Az Oscar ma már nem csupán szakmai elismerés, hanem üzlet is, így a filmiparban dolgozó szakemberek számára a gála nem pusztán szórakozás. Mégis a filmiparon kívülieknek jó show, kellemes időtöltés az Oscar-éjszaka, amire minden évben lehet készülni, találgatni, hogy vajon ki fog nyerni, megnézni a filmeket és felülbírálni az Akadémia tagjait. Azonban a legjobb talán az, hogy akár az Oscar-díj reményében, akár anélkül, de minden évben születnek olyan alakítások, remekművek, amelyekért érdemes moziba járni. És nekünk, a közönségnek ez az igazán fontos.

Csodálatos Júlia

Írta: Beke-Martos Judit

Szabó István szerencsére nem áll meg. Több mint negyven év szakmai tapasztalat, két Oscar-jelölés és egy Oscar díj után, még mindig képes megújulni. Ezúttal vígjátékot rendezett, magához híven. Shakespeare óta tudjuk, hogy „Színház az egész világ!” Így gondolta ezt W. Somerset Maugham is, aki Színház címmel írt egy művet a század elején. Ezt a könyvet az amerikai filmipar egyszer már „vászonra vitte” Lili Palmer és Charles Boyer főszereplésével 1962-ben.

A történet egyszerű. 1938, London. A közelgő világháború szele itt még nem fúj. Júlia Lambert a legnépszerűbb díva, akiért rajong a közönség. A 45 éves asszony azonban úgy érzi az élete kiüresedett, unja magát, nem találja a helyét, semmiben sem leli örömét. Amikor azonban egy fiatal zenki, Tom szeretője lesz, újra visszatér az életkedve. A fiatalember azonban kihasználja. Saját barátnőjét, Avice-t szeretné szerephez juttatni a következő produkcióban. Júlia minden további nélkül támogatja a fiatal kolléganőt, azonban mikor rájön, hogy becsapták, megbosszulja a sérelmeit bebizonyítva, hogy még mindig ő a legjobb színésznő Londonban.

Szabó István interpretációja ismét zseniális. A film él, sugárzik, mesél és mutat. Gyönyörű kosztümök, mesés tájak, igazi korabeli zene a charlestonnal és a fox-szal. Meleg színek, hosszú vágások, érzéki kamerakezelés, felejthetetlen szereposztás. Anette Bening maga is talán élete legjobb produkcióját nyújtja az érzelmeivel, magányával küszködő, a társadalmi konvencióktól szenvedő díva alakjában. Jeremy Irons a férj és színházigazgató, aki ugyan London leghiúbb férfija, mégis visszahúzódo,

csöndes, naiv, de tudja, hogy hol lehet, és hol kell gátat szabnia felesége önkényének. Shuan Evans játéka a fiatal szerető szerepében nem elég kiforrott, nem képes a gonosz összes arcát megjeleníteni, egysíkúvá válik a karaktere, ahogy a feltörekvő színésznőt alakító Lucy Punch sem tökéletes. Hihetetlenül méltóságteljes ezzel szemben Michael Gambon, aki Júlia 15 éve halott színházi mentoraként mindig újra és újra feltűnik, mint a színész gondolatainak képi megjelenítője.

A film nyelvezete néhol meglepően Anyers, szinte vulgáris. Ez azonban még az eredeti irodalmi műből származik, hiszen Maughamnak egyik célja volt a megbotránkoztatás, az osztársadalmi színjáték leleplezése. A nyelvi diszharmónia, a kontraszt a társaság és a filmbeli környezet valamint a nyelvezet között a magyar szinkronban meglehetősen erősen érvényesül.

Koltai Lajos fényképezte a filmet, fantasztikus helyszíneket talált a korabeli Anglia (illetve Amerika, ahol Júlia édesanyja élt) életre keltéséhez. Szinte már művészi ez az alkotás, amelyről csak superlatívuszokban lehet beszélni. Kellemes szórakozást nyújt a kikapcsolódni vágyóknak, és gondolkodásra készteti azokat, akik hajlandók elemezni egy-egy filmet. Meglepően kevés jelentőséggel bíró szereplőként jelenik meg Roger, Júlia fia, aki bentlakásos iskolában tanul és csak a szünetben tér haza Londonba. Mégis ő fogalmazza meg a történet legfőbb mondanivalóját, mely szerint a színészt csak az különbözteti meg a többi embertől, hogy ő hivatalból játssza a szerepet...

A Magyar Jogtörténeti TDK tavaszi programjai

- Február 23.* Nyitóülés
Március 3. Dr. Mezey Barna: *A modern börtön*
Március 9. Börtönlátogatás
Március 16. Bódiné dr. Beliznai Kinga: *Családjog*
Március 30. Dr. Horváth Attila – Dr. Kun Tibor: *A társasági jog története*
Április 6. Vitaest dr. Révész T. Mihály vezetésével a sajtószabadságról
Április 13. Dr. Völgyesi Levente: *Az épített értékek védelméről jogász szemmel*
Április 20. Dr. Máthé Gábor: *A nemzetállam jövője*
Április 27. Beke-Martos Judit: *A Sissiper*
Május 4. Látogatás a Parlamentben
Május 11. Záróülés

A hivatalos programokon túlmenően minden évben hagyományosan szervezünk a TDK részére egy kirándulást, amely kevésbé szakmai jellegű, inkább a társaság összekovácsolására irányul. Ebben az évben a helyszín Kecskemét lesz, valamikor április folyamán, részleteket majd időben, de még később közlünk. A TDK heti rendes ülései mellett, ahogy már a múlt félévben is jeleztük, két fakultáció is indult ebben a szemeszterben: 1. Strafverfolgung gegen Randgruppen und ideologische Abweichler (Dr. Günter Jerouschek, Dr. Hinrich Rüping, Dr. Mezey Barna), amely a nyári rothenburgi konferenciára történő előkészítő. Erről részletesebben a TDK ülésein hallhattok 2. A jogtörténet rejtelsei a levéltár iratai között (Dr. Tóth Béla)

IMPRESSZUM

Szerkesztette: Mohácsi Barbara
Címlapterv: Balogh Boglárka
Tördelés és korrektúra: Magyariné Horváth Ágnes, Mohácsi Barbara
Munkatársak: Beke-Martos Judit, Kiss Bernadett,
Bathó Gábor, Kun Dániel, Pafféri Zoltán

